

Макрацьцу на дар

Неготин, 2025.

Мокрањцу на дар

аутори

Сања Радосављевић

Марица Траjkовић

Весна Станковић

Неготин, 2025.

Издавач
Музеј Крајине

За издавача
Весна Станковић

Лектура
Весна Станковић

Фотографије
Зоран Радосављевић – Кики
Весна Николић

Дизајн каталога и изложбе
Сања Радосављевић

Штампа
Графика Првенац, Неготин

Тираж
100

ISBN-978-86-87691-39-1

УВОД

Музеј Крајине са поносом представља изложбу „Мокрањцу на дар“, приређену поводом 59. Мокрањчевих дана и у сусрет обележавању 170 година од рођења Стевана Стојановића Мокрањца – великана српске музике, уметника чије дело и данас одјекује снагом духа, лепоте и традиције.

Мокрањац је био више од композитора. Био је педагог, диригент, визионар, симбол српске музичке баштине, човек изузетне осећајности и културне ширине. Његово стваралаштво обележило је једну епоху, а његов живот исписан је и у пажљиво сачуваним даровима које су му, током година, уручивали пријатељи, сарадници, ученици и поштоваоци. Ти предмети нису само материјални трагови прошлости – они су сведочанства љубави, поштовања и признања, као и дубоке повезаности Мокрањца са заједницом у којој је стварао.

Кроз историју, поклони нису били само знак пажње, већ дубоко укорјењен друштвени и културни чин. Уметници су их примали као симболе признања, захвалности или поштовања, а дародавци су њима исказивали блискост, оданост или дивљење. Понекад скромни, понекад раскошни, ови предмети чувају много више од своје физичке форме – они чувају приче, осећања и одразе једног времена.

У случају Стевана Мокрањца, поклони које је добијао откривају не само његов статус у друштву, већ и утицај који је имао на генерације које су долазиле. Они представљају мост између уметника и његове публике – трајни запис односа изграђених кроз музику, знање и људскост.

Ова изложба посвећена је управо том личном, мање познатом, али значајном сегменту његовог живота – поклонима које је примао. То нису тек предмети. У њима су сабране емоције, успомене и поштовање које су му упућивали савременици. Сваки поклон чува причу – о ономе ко га је даровао, о тренутку у којем је дар уручен и о вези између уметника и друштва у коме је живео и стварао.

Кроз изложене предмете откривамо како лични дар временом постаје музејски артефакт – сведочанство не само о једној личности, већ и о вредностима једног доба. Дар као културна пракса носи више од материјалне вредности: он је гест, симбол поверења и поштовања, али и начин на који се памћење преноси и чува.

Изложба Вас позива да завирите у интимни свет Мокрањца – да ослушнете шта дарови говоре без речи, да осетите дух времена и снагу односа који су се кроз њих обликовали. Они сведоче о томе да је уметност, која израста из душе и љубави, оставила трајан траг не само у нотама, већ и у срцима људи.

Ови тихи сведоци говоре више него што се на први поглед чини. Они чувају емоције и успомене, сведоче о времену у ком је Мокрањац живео и откривају топао, личан, готово интиман део његовог живота. Свако даривање носи у себи посебну поруку – израз захвалности, дивљења или пријатељства – и као такво представља драгоцен допринос разумевању личности и уметничке величине Стевана Стојановића Мокрањца.

Биографија Стевана Стојановића Мокрањца – од корена до славе

Неготин, мали град на истоку Србије, изнедрио је једну од најзначајнијих личности српске културне историје – Стевана Стојановића Мокрањца (1856–1914), композитора, диригента, педагога и утемељивача српске националне уметничке музике. Иако по броју становника мали, Неготин се историјски истиче као духовни, просветни и културни центар, у коме су рано осниване школе, читаонице, цркве и манастири. Управо у таквом окружењу, обојеном звуцима народне и црквене музике, започео је животни и уметнички пут Мокрањац.

Мокрањац је од најранијих дана био повезан са музичким наслеђем свог народа – народним појањем, обредним песмама и црквеном музиком. По завршетку основног и средњег образовања у Неготину, Зајечару и

Београду, музичко усавршавање наставио је у Минхену, Лајпцигу и Риму.¹ Иако формално никада није стекао диплому,² његов таленат, ерудиција и стваралачки домет несумњиво су га сврстали међу водеће музичке ствараоце свога доба.

По повратку у Београд (1887), Мокрањац је преузео диригентску палицу Првог београдског певачког друштва³, са којим је остварио запажене наступе у бројним европским и балканским градовима – од Солуна и Цариграда, преко Будимпеште, Петрограда и Берлина, до Загреба, Трста и Дубровника.⁴ Његове композиције, извођене током ових турнеја, нису имале само уметничку вредност – оне су биле и културни амбасадори Србије.

У средишту његовог стваралаштва налазе се „Руковети“ – обраде народних песама за хор, у којима је постигао савршену синтезу народног и уметничког израза, као и духовна дела попут „Литургије Светог Јована Златоустог“ и композиције „Козар“. Посебно је био посвећен црквеној музици, којој се враћао током целог живота, ослањајући се на византијске напеве и традиционално српско појање.

Поред изузетног композиторског опуса, Стеван Мокрањац је значајно допринео институционалном обликовању српског музичког живота. Оснивањем првог Гудачког квартета 1889. године⁵, дао је снажан подстицај развоју камерне музике у Београду. Кључан тренутак био је и сусрет у Берлину с пијанистом Цветком Манојловићем, који убрзо долази у Београд. Заједно, 1899. године, оснивају Музичку школу – установу која је постала темељ формалног музичког образовања у Србији.⁶ Мокрањац је иницирао и оснивање важних професионалних удружења: Савеза певачких друштава 1903.⁷ и Удружења српских музичара 1907. године,⁸ чиме је допринео организационом уређењу и умрежавању музичког живота у Србији. Његов рад био је признат и ван националних

1 К. П. Манојловић, *Споменица Ст. Ст. Мокрањцу*, Београд, 1923, 85.

2 С. Ђурић-Клајн, *Млади дани Стевана Мокрањца*, Нови Сад, 1981, 101.

3 М. Вукдраговић, „Стеван Ст. Мокрањац“, *Развитак: часопис за друштвена питања, културу и уметност*, год IV, мај–јун, бр. 3 (Зајечар), 1964, 62.

4 К. П. Манојловић, нав. дело, 130–141.

5 К. Бабић, „Стеван Стојановић Мокрањац (1856–1914)“, *Развитак: часопис за друштвена питања, културу и уметност*, год. XXV, јул–октобар, бр.4–5 (Зајечар), 1985, 77.

6 П. Коњовић, *Стеван Ст. Мокрањац*, Нови Сад, 1984, 139–141.

7 К. П. Манојловић, нав. дело, 102.

8 Исто, 94.

оквира – изабран је за дописног члана Српске краљевске академије 1906. године,⁹ као и за дописног члана Француске академије уметности 1911. године.¹⁰

Животни пут окончао је у Скопљу 1914. године, у вихору Првог светског рата,¹¹ а његови посмртни остаци су 1923. пренети у Београд. Ипак, његова музика наставља да живи као један од највиших домета српске духовне и културне баштине. Стеван Мокрањац остаје трајан симбол споја народног гена и уметничке визије, националне самосвести и европске музичке културе.

Родна кућа Стевана Мокрањца – колевка једног генија

У самом срцу Неготина, у тишини улице која и данас чува дух старих времена, налази се родна кућа Стевана Стојановића Мокрањца. Подигнута у првој половини 19. века, ова скромна варошка кућа представља репрезентативни пример традиционалне балканске архитектуре, са приземљем озиданим каменом, спратом у бондручном конструктивном систему, двосливним кровом сада покривеним црепом, а некада ћерамидом, и просторијама које одражавају топлину и једноставност породичног живота тог доба. У приземном делу првобитно је био смештен подрум, док је спрат служио за становање и чиниле су га две собе и кухиња.¹²

У овој кући, 9. јануара 1856. године, рођен је Стеван Стојановић, који ће касније свом презимену додати надимак Мокрањац, у част очевог родног села Мокрања. У породичном окружењу, слушајући народне песме, црквено појање и звуке свакодневног живота источне Србије, млади Стеван је први

9 Љ. Никић, Г. Жујовић и Г. Радојчић-Костић, *Грађа за биографски речник чланова друштва српске словесности, српског ученог друштва и Српске краљевске академије (1841–1947)*, уредник Никша Стипчевић, Београд, 2007, 205.

10 С. Радосављевић, *У очима посетилаца – Музеј Крајине кроз историју настанка сталне поставке и Књигу утисака*, Неготин, 2018, 81.

11 Музеј Крајине је, захваљујући ангажовању и љубазности колега из Државног архива Републике Северне Македоније, дошао у посед важног историјског извора I реда – „Протокол умрлих православне источне цркве Светог Димитрија у Скопљу“. У Протоколу под бројем 97 стоји да је Стеван Мокрањац, професор, преминуо 16. септембра по старом, односно 29. септембра по новом календару, а да је сахрањен 17. септембра по старом, односно 30. септембра 1914. године по новом календару. Девет година касније, 1923. године, захваљујући Мокрањчевој супрузи, Марији Мокрањац и Београдском певачком друштву, посмртни остаци славног композитора су из Скопља пренети у Београд.

12 Б. Дељанин и др, „Мокрањчева кућа у Неготину, под бројем 114“, *Заштита споменика културе нишког, јужноморавског и тимочког региона*, публикација поводом обележавања петнаестогодишњице рада Завода за заштиту споменика културе Ниш, Ниш, 1981.

Родна кућа Стевана Мокрањца 1963. и 2017. године

пут upoznao svet muzike koji će oblikovati читаву његову каријеру, али и културни идентитет српског народа.

Историјски значај куће препознат је током 20. века, када се, у оквиру процеса меморисања и прослављања лика и дела Стевана Мокрањца, јавља интересовање за њено очување. Први подаци о кући у којој је композитор рођен појављују се у мају 1934. године, на основу приватних сведочанстава.¹³ У том тренутку, објекат је био у веома лошем стању, у власништву породице Цајић.¹⁴

На иницијативу Музеја Крајине, 1950. године кућу је прегледао архитекта Иван Здравковић из Београда, који је констатовао њену руинираност и препоручио рестаурацију и очување.¹⁵ У јуну 1963. године, на захтев музеја, Завод за заштиту споменика културе упућује у Неготин архитекту Ивана Костића ради израде елабората за рестаурацију. Радови су подразумевали комплетну реконструкцију, конзервацију и адаптацију куће, како би се ставила у јавну функцију и очувао њен етнографски и културно-историјски значај као пример варошке стамбене архитектуре из прве половине 19. века, каквих у централној градској зони више није било.¹⁶

Рестаурација је започета 1. априла 1964. године, а већ 29. септембра исте године, поводом педесетогодишњице Мокрањчеве смрти, кућа је свечано отворена за јавност. Том приликом, откривена је спомен-плоча са натписом: „Овде се родио и прве дане детињства провео Стеван Мокрањац“. Међу присутнима били су његов син Момчило и синовац Василије Мокрањац. Током дана кућу је посетило око четири стотине људи.¹⁷

Савет музеја је у октобру 1964. године донео одлуку о откупу куће од тадашњег власника Михаила Цајића, професора из Бора, за 300.000 динара.¹⁸ Други део објекта откупљен је у јуну 1968. године, а наставак радова на рестаурацији и конзервацији трајао је од маја до септембра

13 Н. Плавшић, „Као птица Феникс“, *Мокрањац*, бр. 2 (Неготин), 2000, 26.

14 И. Здравковић, „Мокрањчева кућа у Неготину“, *Музеји* бр. 6 (Београд), 1951, 135.

15 *Летопис Народног музеја Крајине – Неготин (1934–1979)*, прир. С. Радосављевић, М. Стевановић и И. Трајковић, Неготин, 2021, 52.

16 Исто, 104.

17 Исто, 107, 109–110.

18 АМК, *Уговор о купопродаји склопљен између Народног музеја Крајине и Михаила Цајића*, акт без броја од 1. 3. 1964; АМК, *Потврда о потписивању уговора о купопродаји, склопљеног између Народног музеја Крајине и Михаила Цајића*, акт бр. 46/60 од 22. 10. 1964.

1969. године.¹⁹ Уређење ширег комплекса око куће спроведено је између 1980. и 1981. године, према пројекту архитекте Милорада Војиновића из Завода за заштиту споменика културе у Нишу.²⁰

Испред куће, 20. септембра 1980. године, свечано је откривен бронзани споменик Стевану Мокрањцу, рад вајара Небојше Митрића.²¹

Данас је родна кућа Стевана Мокрањца меморијални музеј који кроз аутентично реконструисан ентеријер и изложбenu поставку – сачињену од личних предмета, музичких записа, преписки и фотографија – сведочи о животу и делу овог великог уметника. Она није само место успомена, већ и симбол трајне везе између корена и стваралаштва, између скромности варошке средине и узвишености музике која је из ње потекла.

У знак поштовања и сећања на Стевана Стојановића Мокрањца, у Неготину се од 1966. године традиционално одржавају „Мокрањчеви дани“²² – хорске музичке свечаности које имају за циљ не само да афирмишу стваралаштво композитора већ и да подстакну савремене уметничке токове у духу музичке и културне мисли коју је Мокрањац започео.

Мокрањац и Београдско певачко друштво – сарадња која је обликовала српску музику

Сарадња између Стевана Стојановића Мокрањца и Београдског певачког друштва представља једно од најзначајнијих поглавља у историји српске музике. Ова веза, која је трајала више од три деценије, донела је процват хорском певању у Србији и уздигла националну музику на ниво озбиљне уметности.

Мокрањац је први пут ступио у контакт са Друштвом још као гимназијалац 1873. године, када је постао његов члан.²³ То је била његова прва озбиљна музичка средина, где је, поред певања, учио и дириговање. Управо у окриљу Београдског певачког друштва почела је да се обликује његова музичка индивидуалност и љубав према хорском изразу.

19 *Летопис...*, 142, 145.

20 Н. Плавшић, *Неготин са старих фотографија*, текст испод фотографије број 29, Неготин, 1987.

21 В. Стаменковић, „Споменик Мокрањцу у комплексу Мокрањчеве куће“, у: *Мокрањчева кућа у Неготину*, прир. Н. Макуљевић, Неготин, 2015, 88.

22 *Летопис...*, 127.

23 К. П. Манојловић, нав. дело, 12.

Када је 1887. године, по повратку са студија из иностранства, преузео руковођење Београдским певачким друштвом,²⁴ Стеван Стојановић Мокрањац поставио је темељ једног новог, професионалнијег модела хорског музицирања у Србији. Београдско певачко друштво је под његовим вођством постало не само уметнички ансамбл врхунског ранга, већ и културни симбол националне еманципације и носилац мисије представљања српске музике у Европи и шире.

Током свог тридесетогодишњег рада са Друштвом, Мокрањац је не само изградио његов репертоар, већ и обликовао уметнички сензибилитет читаве генерације певача. Његово педагошко умеће, диригентска прецизност и дубоко разумевање словенске вокалне традиције довели су до тога да хор постане симбол музичке озбиљности и националног поноса. Мокрањац је пажљиво окупљао музички даровите певаче, пре свега из редова београдске интелигенције, и обликовао хор као својеврсни „вокални оркестар“. Поседовао је интуитивно разумевање гласовних капацитета и израза, које је умео да маестрално искористи у својим композицијама. Његова уметничка делатност била је подједнако усмерена на стварање, извођење и едукацију – све у циљу подизања нивоа музичке културе у српском друштву.

Мокрањац и Београдско певачко друштво били су нераскидиви партнери у мисији уздизања српске музике. Заједно су наступали широм Балкана и Европе, представљајући свету један нов и аутентичан музички израз. Њихов рад не представља само једну диригентску каријеру или историју једног хора, већ је сведочанство дубоке уметничке посвећености и визије о музичкој култури као темељу националног идентитета.

Од самог почетка, Мокрањац је Београдско певачко друштво видео не само као хор, већ као културну институцију. Организовао је турнеје по Србији (Ваљево, Крушевац, Крагујевац, Смедере-

Мокрањац са Београдским певачким друштвом на путу за Неготин, Бјерданска клисура, 1892.

24 П. Коњовић, нав. дело, 1984, 31.

во) и убрзо ширио мисију на регионалне и међународне просторе. У Неготину је 1892. премијерно изведена „Шеста руковет“, док је наступ у Дубровнику 1893, у част Ивана Гундулића, био прихваћен као чин словенске солидарности.²⁵

Уследиле су турнеје у Скопљу, Солуну, Будимпешти, Цетињу и Котору. У Будимпешти 1894. године, Друштво је одржало два концерта који су били изузетно добро прихваћени, и привукли су пажњу угледних европских кругова. Хор је, поред Мокрањчевих дела, изводио и композиције словенских и западноевропских аутора, представљајући српску музичку културу као део ширег европског уметничког простора.²⁶

Мокрањац са Београдским певачким друштвом, Скопље, 1894.

Међу многобројним турнејама Београдског певачког друштва истичу се пут у Софију, Цариград и Пловдив (1895), пут у Русију (1896) и пут у Немачку (1899). Својим походом у Софију, Београдско певачко друштво утрло је пут измирењу и споразуму с Бугарима, с којима су после злокобног рата 1885. године односи били прилично затегнути. Концерт у Софији имао је већ као уметничка манифестација сасвим необичан успех, али се он претворио и у славље обновљеног братства. Сутрадан је хор у софијској катедрали отпојао целу литургију. На двору је био приређен

²⁵ Исто, 131.

²⁶ Исто 131–132.

пријем, а на путу за Цариград грађани Пловдива су јавно исказали жељу да Београдско певачко друштво, у повратку из Турске, приреди концерт и у њиховом граду.²⁷

Гостовање у тадашњем Цариграду (Истанбулу) представљало је важан догађај како у културном, тако и у дипломатском смислу. По препоруци српског посланика Владана Ђорђевића, хор је учествовао у султановој парадној поворци и одржао концерте у позоришту *Petits Champs* и у палати Илдиз сарај. Након Истанбула, уследило је гостовање у Пловдиву, где је одржан концерт пре повратка у Београд. Према рецензији, концерт у Пловдиву је био толико препун да не би било довољно места „чак и да је концертна дворана била два или три пута већа“. Наступ хора је примљен веома топло и протекло је у атмосфери српско-бугарског пријатељства.²⁸

Уследила су два велика путовања у Русију (1896. и 1899), која су представљала врхунац културне мисије хора. У Петрограду су одржани наступи пред публиком из највиших културних кругова, а критика је хор описала као „цвет српске интелигенције“ и хвалила снажне басове, музику „распеваног балканског духа“ и композиције које су, иако засноване на народној мелодији, покази-вале високу уметничку зрелост.²⁹

У Москви, међутим, хор је наишао на хладнији пријем. Иако је концерт у сали „Благородного

*Мокрањац са Београдским певачким друштвом,
Берлин, 1899.*

27 Исто, 132–133.

28 E. Kutlay, „Mokranjac and the Belgrade Choral Society in Istanbul”, in: *Stevan Stojanović Mokranjac (1856–1914) – The Belgrade Choral Society Foreign Concert Tours*, ed: Biljana Milanović, Belgrade, 2014, 69.

29 К. П. Манојловић, нав. дело, 73–74.

опшчества“ био уметнички успешан, недовољно интересовање московске публике тумачено је као последица политичких околности и незадовољства руске дипломатије због сарадње српског краља Александра Обреновића са Аустроугарском. Ипак, у Кијеву је наступ био дочекан са ентузијазмом, а концерт у сали трговачког удружења био је један од најуспешнијих на читавој турнеји.³⁰

Од 1898. до 1900. године, Београдско певачко друштво је наставило да шири свој утицај – овај пут у Немачкој. Концерти у Берлину, Дрездену и Лајпцигу представљали су велики успех, како по броју посетилаца, тако и по критикама. Немачка штампа је истицала оригиналност српских мелодија, њихову оријенталну интонацију, необичну ритмику и посебну хармонску обраду. Сам немачки цар Вилхелм II похвалио је наступ и програм, препознајући у српским песмама културни и емоционални потенцијал.³¹

Поред турнеја, Мокрањац је био изузетно активан и у организацији музичког живота у Београду. Иницирао је спајање више друштава са Београдским певачким друштвом – „Даворје“, Академско музичко друштво, Црквену дружину „Корнелије Станковић“ – чиме је знатно унапредио квалитет и обим извођачке делатности.³² Такође, оснивањем Музичке школе у Београду, 1899. године, заједно са пијанистом Цветком Манојловићем и композитором Станиславом Биничким, поставио је темељ систематског музичког образовања у Србији.³³

*Мокрањац са Београдским певачким друштвом
(проба композиције ‘Свадебни дарови’), Београд, 1909.*

30 П. Коњовић, нав. дело, 134–135.

31 К. П. Манојловић, нав. дело, 83–85.

32 П. Коњовић, нав. дело, 132.

33 К. П. Манојловић, нав. дело, 85–88.

ДАРОВИ СА ПУТОВАЊА

Сточић са инкрустацијом од седефа – дар султана из Цариграда

У Османској престоници, хор је наступао у палати Илдиз сарај пред султаном Абдул Хамидом Ханом II, што је представљало не само културни, већ и дипломатски догађај од великог значаја. Посебан значај имало је премијерно извођење султанове химне – „Хамидије“ у вишегласној хорској обради, коју је хор извео први пут управо у његову част. На султанов захтев, након „Хамидије“, уследила је и изведба српске химне „Боже правде“. Султан је том приликом одликовао поједине чланове Друштва и даровао све учеснике медаљама за уметност, које су у Османском царству имале високо значење и углед.³⁴ Поред тога, неколико нишанских украса, као формалне краљевске медаље османских султана, додељено је најистакнутијим члановима Друштва: престижне украсне Османијске медаље 3. степена уручене су Мокрањцу и Ђорђу Станојевићу, док су остали добили три Меџидијске медаље 3. степена, једну Шевкатову медаљу 3. степена и четири Меџидијске медаље 4. степена.³⁵

У оквиру исте турнеје, хор је наступио и у позоришту *Petits Champs*, где су извођене Мокрањчеве композиције, као и македонске и бугарске народне песме и дела Јоханеса Брамса. Мокрањац се публици представио под псеудонимом Саид-ефендија, изводећи турску песму „Бирчаре си јок“ за мешовити хор и тенор. Концерт је доживео велики успех и изазвао овације, уз више извођења на бис.³⁶

Према породичном предању, у знак уметничког доприноса и признатог наступа, Стевану Мокрањцу је поклоњен вредан сточић, донет са овог путовања.³⁷ Сто је израђен од тамног дрвета и богато украшен интарзијом и маркетеријом од кости, седефа, ебоновине и корњачевине. Припада типу полигоналног десетоугаоног стола – „курси“, карактеристичног за оријенталну културу

34 Исто, 69–72.

35 E. Kutlay, op. cit, 69.

36 П. Коњовић, нав. дело, 1984, 131–132.

37 АМК, *Заоставштина Мирославе Мокрањац Музеју Крајине*, акт без броја од 21. 2. 1992.

становања. Ова врста мобилијара изведена је у некој од цариградских радионица, које су радиле током 19. века.³⁸

Како наводе историчари, поклони попут седефних сточића, инкрустираних кутија или декоративног намештаја били су уобичајени дарови које су султани и високи дворани уручивали угледним гостима, уметницима и дипломатама. Такви предмети представљали су не само знак части, већ и средство културне комуникације и међудржавног поштовања.³⁹ У том контексту, веома је вероватно да је Мокрањац, као представник српске културе, добио дар у складу са османском дворском праксом. Иако не постоје директни архивски докази који би потврдили да је овај сточић лично дарован од стране султана Абдул Хамида Хана II, његово порекло, временски оквир, декоративне одлике и историјски контекст у којем је Мокрањац боравио у Османском царству, чине овакво тумачење историјски утемељеним и интерпретативно оправданим.

Данас је сто део сталне музејске поставке у Родној кући Стевана Мокрањца у Неготину.

Сто, дрво, 19. век

38 В. Даутовић, „Лична заоставтина и предмети из спомен куће Стевана Стојановића Мокрањца у Неготину“, у: *Мокрањчева кућа у Неготину*, прир. Н. Макуљевић, Неготин 2015, 33–34.

39 Више у: G. Kale, „Stuff of the Mind: Mother-of-Pearl Table Cabinets of Ottoman Scholars in the Early Modern Period“, in: *Living with Nature and Things: Contributions to a New Social History of the Middle Islamic Periods* (Göttingen: V&R unipress/Bonn University Press, 2020); A. Müderrsolu, „Ottoman gifts in the 18th century through the east-west perspective“, in: *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research*, Cilt: 7 Sayı: 34 Volume: 7 Issue: 34, 2014.

Диригентска палица – дар за јубилеј

Диригентска палица, која се данас чува у приватној колекцији Гордане Поповић, припала је Београдском певачком друштву. Верује се да ју је Стеван Стојановић Мокрањац, у име Друштва, примио на дар 1903. године, поводом великог јубилеја – 50 година постојања Друштва и у знак сећања на певачку турнеју у Берлину.⁴⁰

Еlegantна палица од ебонизованог дрвета израђена је у Немачкој око 1903. године. Њен труп је благо конусног облика, гладак, са сребрним оквирима у средишњем делу и на крајевима. Орнаменти флоралног порекла, највероватније ловоровог лишћа, симбола славе и уметничке узвишености, као и декоративних линија украшавају врх и дршку, а завршавају се минијатурном лиром, класичним симболом музике и поезије и лимуноликим врхом. Израда палице сведочи о високом степену занатске вештине и уметничке обраде. Централни, гладак сребрни оквир носи гравирану посвету: „За 50. годишњицу Београдског певачког друштва и у спомен на берлинску певачку турнеју. Посветио Зигфрид Каро 1853–1903“. Палица има жиг (сребро 800) и носи ознаке немачке контроле. Њена дужина је 36 cm.⁴¹

Диригентска палица и лира на њеном врху могу се сматрати и симболом хармоније, инспирације и виртуозности указујући на умирујућу моћ музике и њену способност да инспирише и зближава људе. Отмена израда и посвета указују на то да је предмет имао свечану и репрезентативну функцију. Као поклон поводом јубилеја и међународног наступа у Берлину, палица представља материјално сведочанство високог уважавања које је Мокрањац уживао као композитор, диригент и културни амбасадор Србије. Као део музичке и културне баштине, овај предмет данас представља драгоцен документ не само уметничког живота једне личности, већ и колективног сећања на једно доба.

Диригентска палица, ебонизовано дрво, око 1903.

40 <https://schloss-ahlden.de/de/bidding/192-internationale-kunstauktion-teil-iii-185/2867-taktstock-mit-widmung-69211> [приступљено 25. 6. 2025]

41 Исто.

ДАРОВИ ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА – 25 ГОДИНА УМЕТНИЧКОГ РАДА

У простору родне куће Стевана Стојановића Мокрањца у Неготину чува се вредна збирка предмета који сведоче не само о приватном животу и раду славног композитора, већ и о месту које је он заузимао у културној и друштвеној свести свог доба. Посебну целину у овој збирци чине меморабилије настале поводом обележавања 25 година његовог уметничког рада, свечано прослављеног 6. маја 1909. године у Народном позоришту у Београду.⁴²

Прослава, коју је организовало Београдско певачко друштво, окупила је елиту тадашњег друштва: представнике власти, културе, дипломатије и краљевског дома. Том приликом је престолонаследник Александар Карађорђевић, који је заједно са принцем Јеленом присуствовао концерту, одликовао Мокрањца орденом Светог Саве III реда, а уручен му је и низ симболички снажних дарова који говоре о његовом значају за српску културу и музичку уметност: „једна ванредно лепо дуборезом израђена кула светиља, у чијем је сваком камену изрезан назив по једне Мокрањчеве композиције, поклон Беогр. Певачког Друштва; једна лепа лира од дубореза са сребрним жицама, поклон од чланова Б. П. Друштва; једна велика вазна с цвећем, поклон од ученика Музичке Школе. Затим венци: од управе Б. П. Друштва, од капелника и чланова позоришног оркестра, од певачког друштва „Станковић“, од удружења Српских Музичара и од Позоришне управе. Онда почасне дипломе Српског Јеврејског Певачког Друштва и неготинског певачког друштва „Хајдук Вељко“. Најзад једна лепа рукописана споменица од секретара Беогр. Певач. Друштва.“⁴³

Ови предмети, промишљено даровани и сачувани, надрастају своју оригиналну употребну вредност – они сведоче о једном облику колективне захвалности и признања. Лични дарови једног певачког друштва који временом постају музејски артефакти имају дубок симболички значај: јер су сведоци епохе, културне дипломатије и трајања уметничког ангажмана.

42 Анон., „Мокрањчева прослава – Синоћњи свечани концерт у Народном Позоришту“, *Политика*, бр. 1905, 7. 5. 1909, 2. https://digitalna.nb.rs/view/URN:NБ:RS:SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A-1909-05-07 [приступљено 1. 7. 2025]

43 Исто.

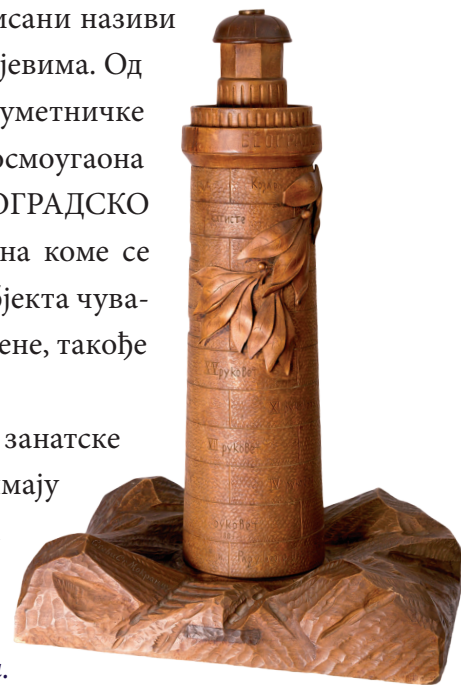
Кула светиља – симбол живота и рада

Један од најимпозантнијих дарова уручених Стевану Стојановићу Мокрањцу поводом прославе јубилеја 1909. године била је дуборезана „кула светиља“⁴⁴ – симболична грађевина у облику светионика, која није само успомена, већ и визуелна мапа његовог живота и стваралаштва. Кула светиља се некада чувала у Музеју града Београда, а данас је део сталне поставке у Родној кући Стевана Мокрањца у Неготину.⁴⁵

Ова јединствена меморијална структура израђена је у радионици чешког вајара и дрворесца Јарослава Крејчика, а дарована је од стране Београдског певачког друштва. Са масивном базом која подсећа на камену хрид, изрезбареним степеништем које води ка улазу и витким телом куле, она симболизује узлазни пут композитора – и животни и уметнички.⁴⁶

Кула је израђена у једанаест камених поља, на којима су исписани називи Мокрањчевих композиција, док су „Руковети“ означене римским бројевима. Од средишњег дела према врху уздиже се ловорова гранчица – знак уметничке славе и трајног доприноса националној култури. На врху се налази осмоугаона лантерна са полулоптастим кровом и оградом на којој пише: БЕОГРАДСКО ПЕВАЧКО ДРУШТВО, као и метални диск са траговима позлате, на коме се некада вероватно налазио симбол музике – лира. У унутрашњости објекта чувала се рукописана споменица, додатни знак поштовања и трајне успомене, такође уручена Мокрањцу поводом његове прославе.⁴⁷

Кула светиља је, истовремено, изузетан пример уметничке занатске израде и симболички снажна меморијална формација. У њој се прожимају мотиви светлости, уздицања и музике, чиме она постаје метафора композиторове биографије: живот посвећен музици – у светлу и за светлост других.

Кула светиља, дрво, почетак 20. века.

44 Исто.

45 АМК, *Уговор о привременом давању уметничко-историјских дела ради излагања, закључен између Музеја града Београда и Музеја Крајине у Неготину*, акт. бр. 166/14 од 15. 5. 2014.

46 В. Даутовић, нав. дело, 28–30.

47 Исто.

Лира са сребрним жицама – дар поштовања и симбол уметности

Један од изузетних предмета из јубиларне заоставштине Стевана Мокрањца јесте дрвена лира са три сребрне струне, поклон редовних чланова и чланица Београдског певачког друштва. Лира се некада чувала у Музеју града Београда, а данас је део сталне поставке у Родној кући Стевана Мокрањца у Неготину.⁴⁸ Израђена је вероватно у истој радионици као и „кула светиља“ – у резбарској школи Јарослава Крејчика – и представља симболичан и дубоко личан дар учитељу и ментору.⁴⁹

Лира је израђена од ораховог дрвета, у облику латиничног слова „V“, постављена на тростепену базу. Дуж ивица украшена је урезаним декоративним линијама, док трака у облику ленте са волутама носи исписану посвету:

„Редовни чланови и чланице Беогр. Певачког Друштва / своме учитељу Стеви Ст. Мокрању / на дан 25то годишњице 6. маја 1909. год./“

Овај поклон није само украсни предмет, већ симбол музике у њеном изворном значењу – као хармоније, заједништва и поштовања. У контексту 19. и почетка 20. века, лира је често била симбол музике и песничке уметности⁵⁰, а као дар представља трајни израз захвалности генерација ученика свом учитељу.

Лира, дрво, почетак 20. века.

48 АМК, *Уговор о привременом давању уметничко-историјских дела ради излагања, закључен између Музеја града Београда и Музеја Крајине у Неготину*, акт. бр. 166/14 од 15. 5. 2014.

49 В. Даутовић, нав. дело, 31.

50 Р. Греве, *Грчки митови*, Београд, 1990, 70–76.

Траке с венаца – сведочанство почести

Чачуване траке са венаца, уручених Стевану Мокрањцу током свечаности 6. маја 1909. године, представљају суптилне, али дубоко значајне знаке јавног поштовања. Оне сведоче о атмосфери јубилеја, топлом пријему код публике и пажњи коју је композитор уживао међу својим савременицима. Траке се чувају у Музеју Крајине као део Збирке Стевана Мокрањца и представљају значајан музејски предмет који доприноси проучавању културне историје тог периода.

На једној ружичастој атлас траци, дароване од управе Београдског певачког друштва, крупним црним словима исписано је:

„Управа Београдског певачког друштва – Ст. Ст. Мокрањцу“,

док друга, црвена трака са златотиском, дарована од капелника и чланова позоришног оркестра, носи натпис:

„Стевану Мокрањцу српском композитору – капелник покорни и чланови позоришног оркестра“.

Ови текстилни фрагменти нису тек декоративни детаљи – они су документовано сведочанство једног значајног догађаја, гестови захвалности и визуелна поетика признања. Као симболичке и материјалне трагове колективне почести, траке чувају дух времена и откривају положај који је Мокрањац имао у јавном и музичком животу – као уметник, педагог, капелник и национални симбол српске музике.

Ваза у стилу сецесије – поклон који чува тајну

Међу бројним поклонима који су током живота и рада даривани Стевану Мокрањцу, један предмет посебно привлачи пажњу — ваза у стилу сецесије, израђена од мајолике. Њено порекло, међутим, није сасвим поуздано утврђено. Различити извори пружају различита тумачења. Према једном тумачењу ваза је, као сувенир или знак пажње, можда донета са гостовања Београдског певачког друштва у Карловим Варима (1898).⁵¹ Постоји, пак, и друго мишљење, према којем је вазу са цвећем Мокрањац добио од ученика Музичке школе у Београду поводом обележавања јубилеја 1909. године.⁵²

Без обзира на то ко је дародавац, ваза је данас вредно сведочанство уметничког укуса епохе и односа који су се градили око Мокрањца. Некада се чувала у Музеју града Београда, а данас се налази у сталној поставци у Родној кући Стевана Мокрањца у Неготину.⁵³

Израђена је од мајолике, са белом основом и спољашњом површином обрађеном маслинастозеленом мат глазуром. При врху вазе, орнаменти у облику биљног преплета формирају две дршке, док је предња страна украшена пластичним рељефом ружа – цветова и пупољака у бледоружичастим и светлозеленим

Ваза, керамика, крај 19. века.

51 В. Даутовић, нав. дело, 35.

52 Анон., „Мокрањчева прослава – Синоћњи свечани концерт у Народном Позоришту“, *Политика*, бр. 1905, 7. 5. 1909, 2. https://digitalna.nb.rs/view/URN:NB:RS:SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A-1909-05-07 [приступљено 1. 7. 2025]; Р. Антић–Божих, „Изложба Стевана Мокрањца у Музеју града Београда“, *Годишњак Музеја града Београда*, књ. 3 (Београд), 1956, 598.

53 Р. Антић–Божих, нав. дело, 597–598.

тоновима. Са задње стране доминира стилизовано латинично слово А, окружено лишћем и орнаментима у светлијој, бледозеленој глазури.⁵⁴

Овај тип декоративне керамике био је уобичајен производ радионица у Бохемији крајем 19. века, када је овај регион био значајан занатско-уметнички центар Централне Европе. Ваза, обликована под утицајем сецесије, одражава естетику тог доба, али са нешто рустичнијом израдом и интерпретацијом.⁵⁵

Иако порекло поклоне остаје неодређено, сама ваза остаје као трајан симбол поштовања које је Мокрањац уживао – било од колега, ученика, удружења, или од публике која је уметност доживљавала као простор за дар и захвалност.

СВАДБЕНИ ДАРОВИ

Икона Светог Николе – породични дар и слика идентитета

Икона Светог Николе, рад једног од најзначајнијих српских сликара Уроша Предића, представља драгоцену уметничку и породичну реликвију из заоставштине породице Мокрањац. Икона, настала 1889. године, стекла је посебну емотивну вредност када ју је Урош Предић 1898. године, вероватно као свадбени дар, поклонио својој синовници Мици и њеном супругу Стевану Мокрањцу. Истовремено, она припада кругу Предићевог црквеног опуса у којем је, поштујући основну православну иконографију, уносио елементе академског реализма и природности, својствене сликарству свог времена.⁵⁶

Ова икона је дар Мирославе Мокрањац, супруге композиторовог сина Момчила, која ју је, према сопственом завештању, оставила Музеју Крајине у Неготину. Дар је музеју 1992. године предала њена рођака Станислава Белић (рођ. Предић), заједно са сребрним кандилом које је било саставни део кућног култа.⁵⁷

Поред високог уметничког домета, икона има дубоку породичну и духовну вредност. Свети Никола био је крсна слава породице Мокрањац, а сам композитор је ту традицију пажљиво него-

54 В. Даутовић, нав. дело, 35–36.

55 Исто.

56 И. Женарју, „Слике и фотографије у Мокрањчевој кући“, у: Мокрањчева кућа у Неготину, Неготин, 2015, 47, 49.

57 АМК, *Заоставштина Мирославе Мокрањац Музеју Крајине*, акт без броја од 21. 2. 1992.

вао. У Музеју Крајине чува се и фотографија славе из 1908. године, на којој су забележени гости окупљени око трпезе. Као слика заштитника дома и симбол породичног идентитета, икона Светог Николе је у дому Стевана Мокрањца заузимала посебно место – била је духовно, обредно и емоционално средиште породичног живота.

Слава у дому Мокрањчевих, Свети Никола, 1908.

Поклон који је Предић, стриц Мокрањчеве супруге, даровао породици, представљао је више од уметничког дела – био је породична успомена, симбол духовне заштите и благослова. Њена уметничка вредност надопуњује интимну емотивну дубину: као дело једног од најзначајнијих српских сликара и лични породични благослов, ова икона сведочи о уметничким везама, породичним односима и преплитању културних кругова у Србији с краја 19. века.

Урош Предић, *Свети Никола*,
1889, уље на платну, 38 x 22 cm

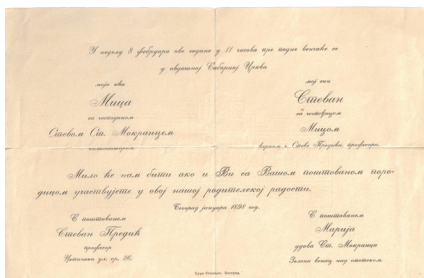
Албум са честиткама – сведочанство једног грађанског венчања

Албум са честиткама, сачуван у заоставштини Стевана и Мице Мокрањац, представља драгоцену сведочанство грађанске културе с краја 19. века и обичаја везаних за склапање брака. Музеју Крајине у Неготину овај албум је 1992. године предала Станислава Белић, у складу са завештањем Мирославе Мокрањац.⁵⁸

Реч је о својеврсној књизи-сведоку венчања Марије-Мице Предић и Стевана Стојановића Мокрањаца, одржаног 8. фебруара 1898. године. Албум садржи телеграме, писма и честитке, од којих су многе сачуване у форми визиткарти, пажљиво укоричених као свадбена успомена.

Корице албума пресвучене су плавим платном, украшене златотиском флоралних и геометријских мотива, са натписом:

„Успомена Стеви и Мици на дан 8. фебруара 1898. год.“

Позивница за венчање Марије и Стевана Мокрањаца, 1898.

Албум са честиткама, 1898.

Првих 125 страна албума чине телеграмаи – формалне честитке послате преко Краљевске српске управе пошта и телеграфа. Већина је упућена Стевану Мокрањацу, али су бројне поруке стигле и његовој мајци Марији (13 телеграма), Мици (4 телеграма) и њеном оцу Стевану Предићу (22 телеграма). На крају албума налази се руком исписан попис примљених телеграма, према коме недостају три од укупно 128.⁵⁹

Садржај ових честитки одражава углед који је Мокрањац уживао у професионалним и друштвеним круговима. Многе поруке су инспирисане његовим музичким позивом – композиторским и диригентским радом:

58 Исто.

59 И. Женарју, нав. дело, 53, 56.

„Сретно коло и у колу нева, живели нам и она и Стева!“⁶⁰

„Поздрављамо данашњу најлепшу композицију вашу, желимо да тонови младеначких срдаца увек бију у најлепшој хармонији, да акорди ваших жеља и осећаја увек одјекују у сретној музикалној заједници да вам живот буде пун среће да *caro al fine*.“⁶¹

У другом делу албума сачувано је 14 писама, од којих су три упућена Мици, а једно њеном оцу, Стевану Предићу. Посебну вредност имају писма у рукопису, као што је честитка песника Јована Јовановића Змаја:

„Поштовани господине!

Молим вас да примите од мене срдачну честитку приликом вашег сутрашњег ступања у брак. Срећа вам увек певала, а ви њеним хором управљали на своје и на опште добро.

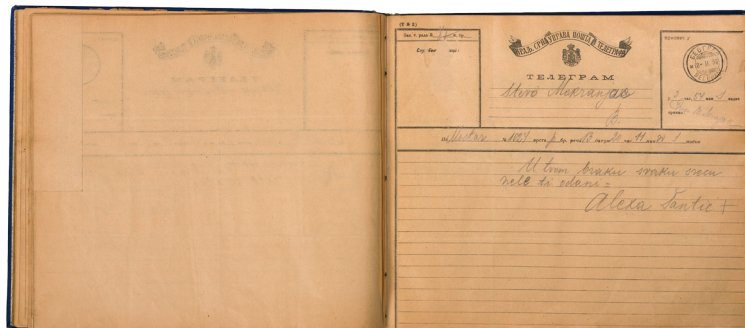
Са поштовањем

Др Јован Јовановић Змај“⁶²

Албум садржи и 25 визиткарти, уметнутих у четири странице. На њима су, поред одштампаних имена, често исписиване кратке личне поруке. Овај вид комуникације био је карактеристичан за грађанску културу епохе, у којој су пажња и добри односи исказивани кроз естетизоване форме друштвеног изражавања.

Албум са честиткама Стевану и Мици Мокрањац није само приватна породична реликвија, већ и културно-историјски документ – сведочанство грађанског слоја, његове писмености, навика и осећајности. Он осветљава друштвени положај уметника у Србији с краја 19. века, али и стил комуникације, облике друштвене пажње и вредности које су се неговале у том културном кругу.

Телеграм Алексе Шантића, 1898.

60 Телеграм Стевану Мокрању, Друштво Гусле, 20. 2. 1898, Мостар.

61 Телеграм господину Стевану Ст. Мокрању, композитору, Сербско цитаничко певачко друштво, 1898, Београд.

62 С. Мокрању, Ј. Ј. Змај, 19. 1. 1898, Београд.

ПОРОДИЧНИ ДАРОВИ

Портрети Стевана и Мице Мокрањац – слика интима и породичног сећања

Портрети Стевана Стојановића Мокрањаца и његове супруге Марије представљају драгоцену целину у оквиру збирке породичних предмета из заоставштине чувеног композитора. Насликани 1913. године, дело су Уроша Предића, једног од најзначајнијих представника српског реализма. Према завештању Мирославе Мокрањац, супруге композиторовог сина Момчила, портрете је Музеју Крајине у Неготину 1992. године предала њена рођака Станислава Белић.⁶³

Предић је ове портрете даровао својим блиским пријатељима и рођацима – Стевану и Мици Мокрањац. Они припадају циклусу породичних и пријатељских портрета које је уметник стварао у предвечерје Првог светског рата. За разлику од званичних, формализованих наручених портрета, ови радови одликују се спонтаношћу, психолошком дубином и личношћу израза.

Ови портрети припадају жанру породичних представа карактеристичних за грађанску културу 19. и почетка 20. века. Лишени симболичких алегорија и статусних елемената, они представљају визуелну хронику породичног идентитета. Са уметничког становишта, сведоче о зрелом Предићевом стилу и његовој способности да ослика не само спољашњост, већ и унутрашње стање личности – њихову индивидуалност, достојанство и психолошку дубину.⁶⁴

63 АМК, *Заоставштина Мирославе Мокрањац Музеју Крајине*, акт без броја од 21. 2. 1992.

64 И. Женарју, нав. дело, 53.

На 27. страни:
Урош Предић, *Портрет Стевана
Стојановића Мокрањаца*, 1913,
уље на платну, 69 x 54 cm

На 28. страни:
Урош Предић, *Портрет Мице Мокрањац*,
1913, уље на платну, 69 x 54 cm

ЗАКЉУЧАК

Изложба „Мокрањцу на дар“ није само сведочанство о животу и раду једног уметника, већ и дубока студија културе даривања, колективног памћења и односа између појединца и заједнице. Поклони који су Стевану Стојановићу Мокрањцу уручени током његовог живота – од симболичке лире, куле светиље, диригентске палице и вазе до породичних и дипломатских дарова као што су икона, портрети, албум са честиткама или сточић од седефа – представљају материјалну мрежу из које се ишчитава мапа његовог уметничког и друштвеног кретања.

Ови предмети, различитог порекла, вредности и функције, носе у себи слојевиту симболику: личну емоцију дародавца, друштвени контекст у коме су даривани, културну вредност времена у којем су настали, али и нашу савремену потребу да их сачувамо, протумачимо и представимо. Они су мостови између прошлог и садашњег, између једне уметничке биографије и шире културне историје српског народа. Музејском интервенцијом, ти дарови прелазе из приватне у јавну сферу. Њихова музеализација омогућава не само физичко очување, већ и културну трансформацију: оно што је некада било знак личног поштовања, данас постаје документ културне историје, сведочанство о вредностима које је једно друштво неговало и уметнику којег је умело да препозна.

Изложба позива посетиоце да преиспитају сопствени однос према наслеђу – да у предметима не траже само „ствари“, већ знаке једног времена, трагове односа, приче које тек треба да испричамо. Дар као чин није тек пролазни гест: он је темељ једне културе која уметника не само прати, већ му се и враћа – гласом, срцем, предметом. Дарови Мокрањцу драгоцени су не само због онога што откривају о њему, већ и због онога што нам говоре о свету у којем је живео – свету у којем је музика била најфинија нит која је повезивала људе, просторе и епохе.

У години која претходи обележавању 170 година од рођења Стевана Мокрањца, кроз изложене предмете говоримо не само о њему, већ и о себи – о томе шта чувамо, како се сећамо и зашто уметност остаје један од најјаснијих и најлепших начина да сачувамо трагове идентитета.

ЛИТЕРАТУРА

Антић–Божић, „Изложба Стевана Мокрањца у Музеју града Београда“, *Годишњак Музеја града Београда*, књ. 3 (Београд), 1956.

Бабић, Константин. „Стеван Стојановић Мокрањац (1856–1914)“, *Развитак: часопис за друштвена питања, културу и уметност*, год. XXV, јул–октобар, бр.4–5 (Зајечар), 1985.

Вукдраговић, Михаило. „Стеван Ст. Мокрањац“, *Развитак: часопис за друштвена питања, културу и уметност*, год IV, мај–јун, бр. 3 (Зајечар), 1964.

Грејвс, Роберт. *Грчки митови*, Нолит, Београд, 1990.

Даутовић, Вук. „Лична заоставтина и предмети из спомен куће Стевана Стојановића Мокрањца у Неготину“, у: *Мокрањчева кућа у Неготину*, прир. Н. Макуљевић, Неготин 2015.

Дељанин, Бојана. и др, „Мокрањчева кућа у Неготину, под бројем 114“, *Заштита споменика културе нишког, јужноморавског и тимочког региона*, публикација поводом обележавања петнаестогодишњице рада Завода за заштиту споменика културе Ниш, Ниш, 1981.

Ђурић–Клајн, Стана. *Млади дани Стевана Мокрањца*, Матица српска, Нови Сад, 1981.

Женарју, Ивана. „Слике и фотографије у Мокрањчевој кући“, у: *Мокрањчева кућа у Неготину*, Музеј Крајине, Неготин, 2015.

Здравковић, Иван. „Мокрањчева кућа у Неготину“, *Музеји* бр. 6 (Београд), 1951.

Kale, Gül. „Stuff of the Mind: Mother-of-Pearl Table Cabinets of Ottoman Scholars in the Early Modern Period“, in: *Living with Nature and Things: Contributions to a New Social History of the Middle Islamic Periods* (Göttingen: V&R unipress/Bonn University Press, 2020).

Коњовић, Петар. *Стеван Ст. Мокрањац*, Матица српска, Нови Сад, 1984.

Kutlay, Evren. „Mokranjac and the Belgrade Choral Society in Istanbul“, in: *Stevan Stojanović Mokranjac (1856–1914) – The Belgrade Choral Society Foreign Concert Tours*, ed: Biljana Milanović, Institute of Musicology SASA i Serbian Musicological Society, Belgrade, 2014.

Летопис Народног музеја Крајине – Неготин (1934–1979), прир. С. Радосављевић, М. Стевановић и И. Трајковић, Музеј Крајине, Неготин, 2021.

Манојловић, П. Коста. *Споменица Ст. Ст. Мокрањацу*, Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд, 1923.

Müderrsolu, Ayen. „Ottoman gifts in the 18th century through the east-west perspective“, in: *Uluslararası Sosyal Aratırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research*, Cilt: 7 Sayı: 34 Volume: 7 Issue: 34, 2014.

Никић, Љубомир, Жујовић, Гордана и Радојчић-Костић, Гордана. *Грађа за биографски речник чланова друштва српске словесности, српског ученог друштва и Српске краљевске академије (1841–1947)*, уредник Никша Стипчевић, САНУ, Београд, 2007.

Плавшић, Никола. „Као птица Феникс“, *Мокрањац*, бр. 2 (Неготин), 2000.

Плавшић, Никола. *Неготин са старих фотографија*, текст испод фотографије број 29, Неготин, 1987.

Радосављевић, Сања. *У очима посетилаца – Музеј Крајине кроз историју настанка сталне поставке и Књигу утисака*, Музеј Крајине, Неготин, 2018.

Стаменковић, Весна. „Споменик Мокрањцу у комплексу Мокрањчеве куће“, у: *Мокрањчева кућа у Неготину*, прир. Н. Макуљевић, Неготин, 2015.

Извори:

Архива Музеја Крајине:

Заоставштина Мирославе Мокрањац Музеју Крајине, акт без броја од 21. 2. 1992.

Потврда о потписивању уговора о купопродаји, склопљеног између Народног музеја Крајине и Михаила Цајића, акт бр. 46/60 од 22. 10. 1964.

Уговор о купопродаји склопљен између Народног музеја Крајине и Михаила Цајића, акт без броја од 1. 3. 1964;

Уговор о привременом давању уметничко-историјских дела ради излагања, закључен између Музеја града Београда и Музеја Крајине у Неготину, акт. бр. 166/14 од 15. 5. 2014.

Интернет извори:

Анон., „Мокрањчева прослава – Синоћњи свечани концерт у Народном Позоришту“, *Политика*, бр. 1905, 7. 5. 1909, 2. https://digitalna.nb.rs/view/URN:NBN:RS:SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A-1909-05-07 [приступљено 1. 7. 2025]

<https://schloss-ahlden.de/de/bidding/192-internationale-kunstauktion-teil-iii-185/2867-taktstock-mit-widmung-69211> [приступљено 25. 6. 2025]

Скраћенице:

БПД – Београдско певачко друштво

САДРЖАЈ

3

УВОД

4

Биографија Стевана Стојановића Мокрањца – од корена до славе

6

Родна кућа Стевана Мокрањца – колевка једног генија

9

Мокрањац и Београдско певачко друштво – сарадња која је обликовала српску музику

14

ДАРОВИ СА ПУТОВАЊА

14

Сточих са инкрустацијом од седефа – дар султана из Цариграда

16

Диригентска палица – дар за јубилеј

17

ДАРОВИ ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА – 25 ГОДИНА УМЕТНИЧКОГ РАДА

18

Кула светиља – симбол живота и рада

19

Лири са сребрним жицама – дар поштовања и симбол уметности

20

Траке с венаца – сведочанство почасти

21

Ваза у стилу сецесије – поклон који чува тајну

22

СВАДБЕНИ ДАРОВИ

22

Икона Светог Николе – породични дар и слика идентитета

24

Албум са честиткама – сведочанство једног грађанског венчања

26

ПОРОДИЧНИ ДАРОВИ

26

Портрети Стевана и Мице Мокрањац – слика интима и породичног сећања

29

ЗАКЉУЧАК

30

ЛИТЕРАТУРА

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

78.071.1:929 Мокрањац С. С.(083.824)

РАДОСАВЉЕВИЋ, Сања, 1973-

Мокрањцу на дар / аутори Сања Радосављевић, Ивица Трајковић, Весна Станковић ; [фотографије Зоран Радосављевић-Кики, Весна Николић]. - Неготин : Музеј Крајине, 2025 (Неготин : Првенац). - 35 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

“Музеј Крајине са поносом представља изложбу ‘Мокрањцу на дар’, приређену поводом 59. Мокрањчевих дана и у сусрет обележавању 170 година од рођења Стевана Стојановића Мокрањца ...” --> Увод. - Тираж 100. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 30-32.

ISBN 978-86-87691-39-1

1. Трајковић, Ивица, 1976- 2. Станковић, Весна, филолог, 1967-
а) Мокрањац, Стеван Стојановић (1855-1914) -- Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 172199433

ISBN-978-86-87691-39-1